

Hvordan kan flittig mobiltelefonbruk ha sammenheng med samleiedebut?

Mellom nærhet og distanse

«Mamma, når får jeg mobiltelefon?» spør åtteåringen min. «Når du har blitt stor,» svarer jeg. Mobiltelefon er altså for de store, slik er det. tenåringer kan virke nokså store, og nokså barnslige til andre tider. Felles for de fleste av dem er at de vil fremstå som voksne, ved å gjøre voksenting og eie voksensaker – for eksempel en mobiltelefon. Willy Pedersen viser i dette nummer av Tidsskriftet samvariasjon mellom mobiltelefonbruk og alder for samleiedebut (1). Hvordan henger dette sammen? Er det slik at gir vi poden mobiltelefon, så debuterer han seksuelt?

Det er åpenbart ikke så enkelt. Å drikke alkohol og å ha sex er selv-sagte komponenter i et voksenliv, men aldeles ikke i et barns liv. Derfor får slike aktiviteter en spesiell symbolsk verdi. De blir symboler på overgang fra et barns lavere status til en voksens status med, i hvert fall tilsynelatende, mer frihet (2). Også mobiltelefon kan ses som et symbol på det å være voksen og uavhengig. Som sådan er den noe å trakte etter for et ungt menneske. Mobiltelefonen åpner også for en annen arena med en annen utforsknings- og eksperimenteringsmulighet. Typisk er den ikke-verbale kommunikasjonsformen med tekstmeldinger. Tekstmeldinger, som chatting på nettet, har flere fordeler. Man unndrar seg kontroll fra omgivelsene, kan ha utprøvningsatferd for å lære hvor grensene går og kjenne uforpliktende intimitet. Man unngår ubehaget ved en mulig avvisning ansikt til ansikt. Selvpresentasjon kommer i et nytt lys. Man kan fremstå som en frekkere, vittigere, råere, mer intim og ikke minst mer voksen utgave av seg selv. Man presenterer seg som en forbedret utgave av seg selv. Med en mobiltelefon i hånden viser tenåringen sin kontaktflate. Jo flere tekstmeldinger som går inn og ut, jo større kontaktflate har du og mer populær, og sosialt kompetent fremstår du som, i egne og andres øyne. Eller med andre ord: Jo mer kompetent du er, dess mer voksen er du. Sosial kompetanse er nær knyttet til seksuell erfaring. Da er det kanskje ikke så rart at man også har hatt sitt første samleie heller.

I Norge har vi et nokså ambivalent syn på ungdomssekssualitet. Seksuell samhandling er sosialt akseptert på det vilkår at man er i et kjærlighetsforhold som har vart noen tid, og at man opptrer ansvarlig og bruker prevensjon. Sex bare for nytelsens skyld eller sex for vennskaps skyld anses ikke like akseptabelt. Sex er med andre ord godt, riktig og bra på noen vilkår, men ikke bra på andre vilkår. Dette kan være en grunn til at når voksne tematiserer ungdomssekssualitet, er det oftest problemene og ikke gledene knyttet til sekssualiteten som gis oppmerksomhet. Vi snakker om aborttall og forekomst av seksuelt overførbare sykdommer. Vi bekymrer oss for sexpress og for hva pornografisering av det offentlige rom får av konsekvenser for ungdommen. Få studier tar opp ungdoms egne meninger om dette. Det betyr at vi heller ikke har mye faktakunnskap å slå i bordet med når det gjelder effekten av multimediesamfunnets innvirkning på ungdomssekssualitet. Vi får så langt nøye oss med studier om atferden deres.

Flere studier har vist at debutalderen for samleie har sunket de seneste årene (3, 4). Hans-Johan Breidablik & Eivind Meland viser i dette nummer av Tidsskriftet at dette også gjelder ungdom i Sogn og Fjordane (5). Ungdom med vesentlig tidligere samleiedebut enn gjennomsnittet, er tradisjonelt betraktet som en sårbar gruppe. De har vist seg sårbare blant annet for typer av seksuelle krenkelsers og for uønsket graviditet. Andelen 13- og 14-åringer med samleie-

erfaring har økt (4), men det er ikke nødvendigvis det samme som at gruppen «sårbar ungdom» er blitt større. Grensene har flyttet seg. Det innebærer at det som utgjør ungdoms sosiale og seksuelle virkelighet, har endret seg. Mange unge jenter er aktive, initiativrike og har sex for sin egen nytelsens skyld. Enkelte voksne uttaler at dette er følelsesløst, trist og kaldt. Ungdom svikter voksnes forestillinger om «den gode sekssualiteten». Verre er det ikke. Den gode sekssualitet er den som utspiller seg innenfor forelskelsens og kjærlighetens rammer.

Paradokset er at for mange er det vanskeligere å bruke kondom ved sex for kjærlighetens skyld enn ved sex for nytelsens skyld (6). I snart ti år har jeg og andre aktører i feltet oppfordret ungdom, spesielt jenter, til å bli kjent med sin egen sekssualitet og sine egne behov i tidlig alder. Dette har vi gjort fordi vi fant en sammenheng mellom det å nyte sin egen sekssualitet og bruk av prevensjon (7). Nå ser det ut til at ungdom gjør nettopp dette. Det er derfor positivt å notere forskningsfunn som antyder at andelen ungdom som beskytter seg mot uønsket graviditet og mot seksuelt overførbare infeksjoner har økt (5).

Voksne og ungdommer lever i forskjellige, om enn overlappende, sosiale og seksuelle virkeligheter. Det er viktig at voksne innser at skal de tilrettelegge for god seksuell helse blant unge mennesker, må de bestrebe seg på å forstå hva som er unge menneskers virkelighet. Voksne skal ikke bare gi råd til unge i forhold til uønsket graviditet og seksuelt overførbare infeksjoner, men også i forhold til seksuell helse i videre forstand. Spesielt i to typer tilfeller trenger ungdom rådgivning fra voksne. For det første når de blir utsatt for noe de ikke bør, slik som overgrep, traumer, avvisning og ydmykkelser. Dernest trenger de råd fra voksne når de ikke får det de trenger, slik som kjærlighet, trygghet, omsorg, beskyttelse, innlevelse og forutsigbarhet. Dette er voksensamfunnets utfordring i fremtiden – snarere enn en ensidig fokusering på konsekvenser av ubeskyttet samleie. I dette arbeidet kan man møte ungdom med rådgivning i de medier og fora unge mennesker benytter seg av – slik som Internett og tekstmeldinger.

Bente Træen

bentet@psyk.uit.no

Bente Træen (f. 1958) er professor i helsepsykologi ved Universitetet i Tromsø. Hun har arbeidet med forskning om sekssualitet siden 1988. Hennes doktorgradsarbeid fra 1993 omhandler ungdomssekssualitet.

Oppgitte interessekonflikter: Ingen

Litteratur

1. Pedersen W. Mobilbruk, chat og sex blant norske tenåringer. Tidsskr Nor Lægeforen 2004; 124: 1756–9.
2. Træen B, Lewin B. Casual sex among Norwegian adolescents. Arch Sex Behav 1992; 21: 253–70.
3. Pedersen W, Samuelsen SO. Nye mønstre av seksuallatferd blant ungdom. Tidsskr Nor Lægeforen 2003; 123: 3006–9.
4. Træen B, Stigum H, Magnus P. Rapport fra seksualvaneundersøkelsene i 1987, 1992, 1997 og 2002. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt, 2003.
5. Breidablik H-J, Meland E. Ungdom og sekssualitet i Utkant-Norge 1997–2001. Tidsskr Nor Lægeforen 2004; 124: 1769–71.
6. Træen B, Hovland A. Games people play. Sex, alcohol and condom use among urban Norwegians. Contemp Drug Probl 1998; 25: 3–48.
7. Træen B, Kvalem IL. Sex under influence of alcohol among Norwegian adolescents. Addiction 1996; 91: 995–1006.